

Lettország útja a digitális jövő felé

A folklorista Krišjanis Barons „daina-szekrénye“ | © LNB.
Fotó: Didzis Grodzs

Lettország számára a digitalizáció többet jelent, mint csupán gazdasági esélyt. Lehetővé teszi azt is, hogy a balti állam megőrizze, és bárki számára hozzáférhetővé tegye gazdag kulturális örökségét.

Első pillantásra egyszerű, jelentéktelen bútordarabnak látszik, pedig a lettek egyik nemzeti kincsét látjuk: ez Krišjanis Barons (1835-1923) néprajzos híres „daina-szekrénye“, egyben a Lett Nemzeti Könyvtár legféltettebb ékessége. A fából készült, sokfókos szekrényt szigorúan őrzik a lett főváros, Riga 2014-ben megnyílt impozáns épületében.

A dainák (vagy dainosok) ősi lett népdalok, melyek mély bepillantást nyújtanak a lettek történelmébe, erkölcsébe, nyelvébe és hétköznapijaiba. Barons volt az első tudós ember, aki az addig csak szóban hagyományozott népdalokat feljegyezte és rendszerbe foglalta. A „dainák atya“ a rövid, többségében négysoros dalokat kézírással, mintegy 268 000 darab kis papírcédulán örökítette meg, majd akkurátusan rendszerezte egy külön erre a célra készült szekrényben.

A kulturális örökség digitális jövőben részesül

A Nemzeti Könyvtárban a „daina-szekrény“ megtekintése minden vezetett látogatás elmaradhatatlan része. Kitüntetett helyen áll, közvetlenül a Lett Folklórarchívum mellett. Igaz, Lettország leghíresebb bútordarabjának tartalma – mely 2001 óta az

UNESCO dokumentum-örökségének része – az interneten is elérhető a www.dainuskapis.lv honlapon. Barons gyűjteményét a 2. világháború alatt mikrofilmre mentették, az elmúlt néhány évben pedig teljes mértékben digitalizálták.

De nem csak a dainák váltak bárki számára elérhetővé. Lettország nagy hangsúlyt fektet arra, hogy kulturális öröksége digitális formában is hozzáférhető legyen. Cél, hogy nem csak a hálózatépítés és a tudásmegosztás számára nyissanak meg új lehetőségeket, de a kultúrtörténeti szempontból jelentős forrásokhoz is korlátlan hozzáférést kívánnak nyújtani. Magánjellegű vagy tudományos felhasználás céljából ezek majd tétől és időtől függetlenül tekinthetők meg.

A cél elérése érdekében néhány éve állami projekt indult, mely azt tűzte ki maga elé, hogy 2021-ig több mint 3 millió oldalnyi szöveges dokumentumot, mintegy 100 000 képet és 500 000 percnyi audiovizuális anyagot digitalizáljanak. A projektnek számos résztvevője van, így a Digitális Kulturális Örökség Tanácsa, a Lett Nemzeti Könyvtár, a Lett Állami Levéltár és más kulturális intézmények is.

A digitalizáció holisztikus megközelítése

A becsvágyó vállalkozással egy egységes és központi nyilvántartást szeretnének létrehozni a digitális források számára. Ehhez más országok hasonló projektjei is példaképpül szolgáltak. Uldis Zariņš, kultúráért felelős helyettes államtitkár, szeptemberben így nyilatkozott erről a Német Könyvtárak Egyesület delegációjának, mely Lettországban arról tájékozódott, milyen lehetőségek és kihívások várnak ránk a digitális jövőbe vezető úton: „A Német Digitális Könyvtár óriási inspirációt jelentett nekünk.”

Arról is beszámolt, hogy Lettországban eleinte a könyvtárak, levéltárak és múzeumok bevonásával több egyéni projekt futott. Később azonban változtattak a szigorúan szektorok szerinti hozzáálláson, és inkább egy a terület egészére kiterjedő megközelítés mellett döntöttek. „Felismertük, hogy való-

színűleg hatékonyabb, ha a digitalizációt átfogóan valósítjuk meg. Ezért ma már csak egy projektünk van”, jelentette ki Zariņš.

Arról is beszélt, hogy változott a digitalizálás formája is: A kulturális javak megőrzése, feldolgozása és ápolása helyett egyre inkább a digitalizált változatok kreatív alkalmazása áll a középpontban. Ehhez pedig lényeges, hogy mindez szabadon hozzáférhető és felhasználható legyen, azaz közkinccsé váljon. A 20. századból származó anyagok esetében vannak azért szerzői jogi korlátozások, tette hozzá Zariņš.

A projekt keretében a Kulturális Információs Rendszerek Központján keresztül könyvtárakat, múzeumokat és levéltárakat támogatnak a digitalizálásban. Ez az állami intézmény bocsátja rendelkezésre a szükséges informatikai erőforrásokat és felhasználói interfészeket, valamint ez kezeli az egyes adatbankokat. Így sikerül összehangolni a különböző helyszíneken és – a mozgalmas lett történelem miatt – részben külföldön tárolt forrásokat.

Hosszútávú digitális mentés

Lettország kulturális térképe mellett (kulturaskarte.lv), mely egy a lettországi könyvtárakat és múzeumokat közös katalógusokkal és informatikai rendszerekkel összekötő hálózat, a nevezett központ portálokat üzemeltet a lett rádió digitalizált video- és audióanyagait (diva.lv) és lett filmek (filmas.lv) számára, melyek ingyen streamelhetők. Itt régi és új produciók is megtalálhatók.

Nemzeteken átívelő projekteknél a digitális tartalmakat más országok gyűjteményeivel is összekapcsolják, így pl. a szomszédos Észtország és Oroszország anyagaival. Sőt ezek online is elérhetők az Europeana nevű európai virtuális könyvtárban (europeana.eu).

A különböző programokhoz európai strukturális alapokból használnak fel eszközöket. 2014 és 2020 között az internet kincseskamrájába 12 millió euró befektetését tervezik. Ennek bő felét dokumentumok és egyéb anyagok digitalizálására fordítják. A költségvetés többi részét a gyorsan elavuló műszaki infrastruktúra javítására és folyamatos megújítására szánják, hiszen azt a digitális tartal-

makhoz és a megnövekedett adatmennyiséghez hozzá kell igazítani.

Új feladatok a könyvtárak előtt

Bill és Melinda Gates közhasznú alapítványa és a Microsoft anyagi támogatásával már az összes lettországi közkönyvtár számítógépeket szerzett be és csatlakozott az internethez. Ezáltal nőtt a könyvtárhasználók száma is, hisz a könyvtárak ma már jóval több feladatot látnak el, mint hogy csupán könyveket tároljanak. Egyre fontosabb szerepet töltenek be a tanulás helyszínéül és találkozási pontként: Az elektronikus médiumok elterjedésével olyan közterületté váltak, melyek a média minden formáját egyesítik magukban és hozzáférést biztosítanak az internethez, a közösségi médiához és a digitális technológiához.

Ez a Lett Egyetem könyvtárában érhető különösen látványosan tetten. A történelmi épületben – ahol egykor a rigai polgármester, Ludwig Wilhelm Kerkovius (1831–1904) családja élt – ma könyveket, digitális médiumokat és e-forrásokat őriznek. 2017-ben itt nyílt meg a Microsoft Innovációs Központ. Észak-európában ez volt az első ilyen létesítmény, melynek keretében interdiszciplináris együttműködéssel számos innovatív informatikai projekt és Lettország digitális transzformációja valósul meg.

Mindezt pedig éber szemmel figyeli Krišjanis Barons, akinek mellszobrá az innovációs központban áll egy talapzaton. Hiszen a népdalok mit sem veszítettek jelentőségükből a digitalizáció korában. Erről jegyezte meg Vaira Viķe-Freiberga, néprajzkutató és későbbi lett államelnök: „A lett emberek számára a daina több mint egy irodalmi hagyomány. A dainák az elődök által ránk hagyományozott kulturális örökség megtestesítői.”

Szerző:

Alexander Welscher szabadfoglalkozású német újságíró, a dpa német sajtóügynökségnek és más médiumoknak tudósít a három balti

Forrás:

<https://www.goethe.de/ins/hu/hu/kul/bib/21432024.html>

Válogatta: Prokné Palik Mária